

Obchodní podíl jako předmět SJM

Jestliže jeden z manželů za trvání manželství nabude z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů.

§ 143 odst. 1 písm. a), § 143 odst. 2 ObčZ – obchodní podíl, společné jmění manželů,

§ 114 odst. 3 ObchZ - obchodní podíl

§ 136 ObčZ – společné jmění manželů.

Rozsudek ze dne 20. července 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Františka Baláka a soudců JUDr. Marie Rezkové a Víta Jakšiče ve věci žalobkyně M. V., zastoupené advokátem, proti žalovanému V. V., o vypořádání společného jmění manželů, vedené u Okresního soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 11 C 110/2003, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. ledna 2004, č. j. 19 Co 679/2003-47, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. ledna 2004, č. j. 19 Co 679/2003-47, a rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 30. září 2003, č. j. 11 C 110/2003-29, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Odůvodnění :

Okresní soud v Hradci Králové (dále „soud prvního stupně“) v řízení o vypořádání společného jmění manželů (účastníků) rozsudkem ze dne 30. září 2003, č. j. 11 C 110/2003-29, uložil žalovanému, aby žalobkyni zaplatil částku 22 500,- Kč, a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení. Žalobkyně předmětem sporu učinila vypořádání pouze obchodního podílu žalovaného v obchodní společnosti V. a S., spol. s r. o. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že manželství účastníků, uzavřené 18. 3. 1977, zaniklo rozvodem 5. 2. 2003, kdy nabyl právní moci rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze 7. 1. 2003, č. j. 11 C 161/2002-14, o rozvodu manželství účastníků. Žalovaný je vlastníkem obchodního podílu v označené obchodní společnosti ve výši 15% a na základním jmění společnosti se podílí vkladem 45 000,- Kč. Tuto částku na získání tohoto podílu vynaložil za trvání manželství ze společného jmění účastníků. Soud prvního stupně se postavil na stanovisko, že obchodní podíl žalovaného v označené obchodní společnosti s ohledem na § 143 odst. 2 ObčZ nikdy nepatřil do společného jmění účastníků a že žalovaný je v souladu s ustanovením § 149 odst. 2 věty druhé ObčZ povinen žalobkyni zaplatit jen polovinu částky, která byla ze společného majetku vynaložena na jeho získání. Argumentoval tím, že zákon výslovně nestanoví, zda obchodní podíl nabytý jedním z manželů za trvání manželství je ve výlučném vlastnictví tohoto manžela, a „neupravuje vypořádání společného jmění manželů v návaznosti na obchodní podíl jedním z manželů za trvání manželství ... ani otázku, zda peníze získané jedním z manželů na převod takového obchodního podílu za trvání manželství spadají do společného jmění manželů či nikoli“. Proto je podle něj třeba při řešení těchto otázek vycházet z obecných ustanovení občanského zákoníku o společném jmění manželů a ustanovení obchodního zákoníku ohledně úpravy obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným.

Dojde-li k nabytí obchodního podílu jedním z manželů za trvání manželství formou převodu obchodního podílu nebo při založení společnosti, je nabývající osobou ten manžel, který činí příslušný právní úkon, a ten je také zapsán v obchodním rejstříku jako společník ve společnosti. V daném případě to byl žalovaný, který sám uzavřel společenskou smlouvu o založení společnosti s ručením omezeným a který jako společník je zapsán v obchodním rejstříku. Podle soudu prvního stupně s ohledem na ustanovení § 114 odst. 1 a 3 ObchZ a § 136 ObčZ může být obchodní podíl ve výlučném vlastnictví jedné osoby nebo v podílovém spoluvlastnictví více osob, když institut společného jmění manželů nelze již podřadit pod obecný pojem spoluvlastnictví. Ze skutečnosti, že podle § 143 odst. 2 ObčZ nabytí obchodního podílu jedním z manželů nezakládá účast druhého manžela na společnosti s ručením omezeným, druhý manžel se nestává společníkem v této společnosti a nemůže tak vykonávat práva a povinnosti společníka, je třeba učinit závěr, že se nestává ani spolumajitelem tohoto podílu z titulu společného jmění manželů a že není oprávněn s obchodním podílem nakládat. Tento závěr podle soudu prvního stupně platí i v případě, že manžel získá obchodní podíl za prostředky ze společného jmění manželů.

Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací k odvolání žalobkyně rozsudkem ze dne 13. ledna 2004, č. j. 19 Co 679/2003-47, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně i s jeho právním posouzením věci. Dodal, že měl-li by obchodní podíl patřit do společného jmění účastníků, pak by žalobkyně s ohledem na § 114 odst. 1 ObchZ, podle kterého obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti, musela být přiznána práva a povinnosti na společnosti, protože není možné, aby jí obchodní podíl patřil, avšak současně byla vyloučena z toho, co je podle zákona jeho podstatou. Shodně jako soud prvního stupně dospěl k závěru, že obchodní podíl žalovaného v dané společnosti je výlučným majetkem žalovaného. Proto přicházel jen postup podle § 149 odst. 2 věty druhé ObčZ. Podle odvolacího soudu je takový způsob vypořádání spravedlivý, neboť je tím zároveň chráněn druhý manžel např. tehdy, ztratí-li „ostatní majetek“ jednoho z manželů svou cenu.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení věci. Rozsudek odvolacího soudu považuje za rozhodnutí ve věci samé po právní stránce zásadního významu pro řešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Je toho názoru, že „nabytý obchodní podíl některým z manželů za trvání manželství z prostředků, které tvořily společné jmění manželů, je obchodním podílem, nabytým do společného jmění manželů. Na tomto výkladu ustanovení § 143 odst. 1 ObčZ nic nemění ani ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ, ani příslušná úprava obchodních společností v obchodním zákoníku“. Navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný se k dovolání vyjádřil pouze tak, že s dovoláním nesouhlasí a že souhlasí s rozhodnutím odvolacího soudu.

Nejvyšší soud jako soud dovolací po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou včas, nejprve zkoumal, zda jde o dovolání přípustné.

Podle § 236 odst. 1 OSŘ lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je přípustné za splnění předpokladů stanovených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) a c), odst. 3 OSŘ. Protože předpoklad stanovený v § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ nebyl naplněn, přicházela v úvahu přípustnost dovolání jen podle § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 OSŘ, podle nichž je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolací soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, neboť právní otázka, zda obchodní podíl v obchodní společnosti, nabytý jedním z manželů za

trvání manželství ze společného jmění manželů, tvoří předmět společného jmění manželů či nikoli, nebyla dovolacím soudem dosud řešena a je zásadního právního významu. Dovolání je tak přípustné.

Dovolací soud přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 OSŘ v rozsahu dovolatelem uplatněných dovolacích námitek a dospěl k dalšímu závěru, že dovolání je důvodné.

Podle § 143 odst. 1 ObčZ společné jmění manželů tvoří

a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci vlastníka,

b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků, týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Podle § 143 odst. 2 ObčZ stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.

Podle § 114 odst. 3 ObchZ jeden obchodní podíl může náležet více osobám a na tyto vztahy se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.

Dovolací soud při značně rozporné a početné odborné literatuře ke sporné právní problematice vlastnictví obchodního podílu manžely sdílí názor prezentovaný autory Sentou Radvanovou a Michaelou Zuklínovou v publikaci Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. Nakladatelství C. H. Beck, Praha 1999, s. 48, Miroslavou Bartošíkovou a Ivanou Štenglovou v publikaci Společnost s ručením omezeným. Praha 2003, nakladatelství C. H. Beck, s. 86, a Janem Dvořákem v publikaci Majetkové společenství manželů. Praha. ASPI Publishing, 2004, s. 179. Nejvyšší soud tak k věci zaujímá následující názor: **S obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst. 1 ObčZ jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabyde za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z výše citovaného kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ.** Gramatický ani logický výklad navazujícího ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ takový závěr nevylučuje. Nestanoví-li eventuelní dohoda manželů o zúžení jejich společného jmění, uzavřená v souladu s ustanovením § 143a ObčZ, něco jiného, nelze (s ohledem na předcházející vymezení předmětu společného jmění manželů) posledně citované ustanovení zákona vykládat jinak, než že jím není dotčena skutečnost, že **následkem vynaložení prostředků patřících do společného jmění, aniž by se současně stali „kolektivními“ společníky ve společnosti s ručením omezeným, se obchodní podíl nabytý jedním z manželů stává součástí společného jmění obou manželů. Důsledkem ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel - společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 ObčZ, neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi.**

K argumentaci výše citovaným ustanovením § 114 odst. 3 ObchZ dovolací soud poznamenává, že podle jeho názoru v případě, kdy vlastníky jedné věci je více osob, musí jít vždy o spoluvlastnictví, a to i v případě, kdy věc náleží do společného jmění manželů z důvodu uvedeného v § 143 odst. 1 písm. a)

ObčZ. Jsou-li oba manželé vlastníky celé věci a nelze-li hovořit o existenci podílu každého z nich na takové věci, nelze než dospět k závěru, že přes určitou transformaci institutu bezpodílového spoluvlastnictví do společného jmění manželů jde stále o pokračující bezpodílové spoluvlastnictví. Individuální vlastnictví dvou osob k téže věci je logický nesmysl. Zvláštnost společného jmění manželů jako formy spoluvlastnictví pak spočívá v tom, že jeho předmětem může být i majetek nehmotné povahy a závazky, které nejsou věcmi ve smyslu § 119 ObčZ. Proto jsou ustanovení občanského zákoníku upravující společné jmění manželů - § 143 až § 151 – také ustanoveními upravujícími spoluvlastnictví.

Pokud oba soudy dospěly k právnímu závěru, že obchodní podíl žalovaného v dané obchodní společnosti je jeho výlučným majetkem a že přichází v úvahu jen postup podle § 149 odst. 2 ObčZ, tedy že žalovaný je povinen do společného majetku nahradit jen to, co ze společného jmění účastníků bylo vynaloženo na jeho obchodní podíl, pak nesprávně vyložily použitý právní předpis (§ 143 odst. 2 ObčZ) a v důsledku toho aplikovaly ustanovení, které na daný případ nedopadá (§ 149 odst. 2 ObčZ).

Z uvedeného vyplývá, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dovolací soud proto napadený rozsudek zrušil a protože důvody tohoto zrušení platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 OSŘ).

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 20. července 2004

JUDr. František Balák, v. r.

předseda senátu